

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертацію Васильцюна Івана Івановича
«Кримінальна відповідальність за воєнні злочини: порівняльно-правовий
аналіз», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність обраної теми дослідження.

Актуальність обраної теми дисертації зумовлена низкою чинників, що мають як теоретичне, так і практичне значення, особливо в умовах триваючого правового режиму воєнного стану в Україні.

Еволюціонування російської збройної агресії, спрямовану на ліквідацію суверенітету України, відкрила чимало нагальних питань та завдань для юридичної практики й науки. Зокрема, критичним та відкритим є питання щодо притягнення до кримінальної відповідальності воєнних злочинців. У цьому контексті, переслідування воєнних злочинців є критичним елементом відновлення правопорядку та зміцнення системи глобальної й внутрішньої безпеки. Воєнні злочини викликають особливе занепокоєння через їх високу небезпеку та низьку ефективність кримінального переслідування. У гібридних збройних конфліктах, воєнні злочини набувають поширеності і мають високі шанси бути прихованими.

Актуальність вирішення визначених в дисертації завдань зумовлена широкомасштабним російським вторгненням, великим обсягом та системністю вчинення на території України воєнних злочинів. Крім того, така актуальність підсилюється значним обсягом кримінальних правопорушень зазначеної категорії, що внесені до єдиного реєстру досудових розслідувань та відверто малою кількістю засуджених воєнних злочинців.

Окреслені обставини вимагають комплексного наукового вивчення правових норм та розроблення комплексних системних рекомендацій щодо вдосконалення національного законодавства України у сфері притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення воєнних злочинів. Тому, додатковим аргументом на користь актуальності постає необхідність розроблення нового доктринального підходу до визначення міжнародних воєнних злочинів, розуміння їх особливостей, а також спроби виявити прогалин у міжнародному переслідуванні для відновлення справедливості у міжнародному праві.

Дисертація заповнює своєрідний теоретичний дефіцит у питаннях щодо протидії воєнним злочинам і водночас формує базис для подальшого реформування кримінальної юстиції. Такий підхід є ключовим для захисту національних інтересів і виконання міжнародних зобов'язань державою.

З огляду на вищезазначене, обрана тема дисертації Васильцюна Івана Івановича «Кримінальна відповідальність за воєнні злочини: порівняльно-правовий аналіз» є досить актуальною і своєчасною, відповідає сучасним суспільно-правовим запитам, а результати наукових пошуків автора мають наукове і перспективно практичне значення для забезпечення оборони України.

Зв'язок з науковими програмами, планами і темами.

Дисертацію виконано в межах плану наукової і науково-технічної діяльності Національного університету оборони України, науково-дослідної роботи «Правові механізми притягнення російської федерації як суб'єкта міжнародного права та військовослужбовців збройних сил російської федерації до відповідальності за воєнні злочини, вчинені на території України» (шифр «Імплементация», державний обліковий номер 0125U001864).

Визначені в дисертації предмет та об'єкт дослідження відповідають меті і завданням законів України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII, «Про оборону України» від 06.12.1991 № 1932-XII, «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII; узгоджується із пунктами 9 підрозділу 1.10 «Правове забезпечення у сфері національної безпеки та оборони» Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021 – 2025 роки, затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26.03.2021 № 12-21; відповідає предметному напрямку досліджень «2.13. Право національної безпеки; військове право» Примірного переліку та опису предметних напрямів досліджень у межах спеціальності 081 «Право», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2018 № 1477; відповідає Розподілу основних напрямів наукових досліджень між структурними підрозділами університету, що проводять освітню і наукову діяльність, затвердженому наказом начальника Національного університету оборони України від 03.05.2024 № 258/нод.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій І.І. Васильцюна дає змогу зробити висновок про достатню наукову обґрунтованість і достовірність результатів, отриманих під час наукового дослідження. Усі сформульовані в дисертаційній роботі наукові положення, висновки і рекомендації відповідають меті і завданням роботи.

Результати дослідження досягнуті за допомогою використання філософських, загальнонаукових та спеціальних методів, а також достатньої кількості джерел. Автором застосовано багатоаспектний підхід, який дозволив

успішно інтегрувати напрацьований методологічний інструментарій для ґрунтового вивчення воєнних злочинів. Зокрема, для дослідження питання щодо кримінальної відповідальності за вчинення воєнних злочинів автором використовувався комплексний підхід, який передбачав застосування ряду напрацьованих підходів, принципів та методів.

Здобувачем вдало визначено проблематику та всебічно висвітлено обраний предмет наукового дослідження.

Рецензована праця має чітку та логічно завершену архітектоніку, яка зумовлена специфікою об'єкта й предмета дослідження, сприяла розв'язанню наукових завдань, що забезпечує цілісність сприйняття результатів дослідження.

Отже, основні положення дисертації є взаємоузгодженими, викладені в трьох розділах, шести підрозділах та цілком відображають мету і завдання дисертаційної роботи.

У результаті проведеного дослідження автором випрацьовано низку концептуальних висновків та практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення воєнних злочинів.

Достовірність та новизна висновків і рекомендацій.

Достовірність та обґрунтованість основних наукових положень дисертації відображено у 5-ти наукових статтях, з яких 4 статті – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України категорії «Б», 1 стаття у співавторстві – у виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази Scopus за профілем дисертації, а також у 12-ти тезах наукових доповідей.

Наукова новизна результатів дисертації полягає в комплексності дослідження теоретичних і практичних проблем притягнення до кримінальної відповідальності за воєнні злочини з урахуванням сучасного стану кримінального, кримінального процесуального законодавства України та положень законодавства щодо притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення воєнних злочинів зарубіжних країн. У роботі обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій.

Оцінюючи наукову новизну основних положень, висновків і рекомендацій, слід також відзначити, що у роботі дисертант вирішує малодосліджені наукові та практичні завдання, розв'язання яких дозволило отримати результати теоретико-практичного характеру.

Так, зокрема, автором у роботі: запропоновано періодизацію кримінальної відповідальності за воєнні злочини в міжнародному праві, що

окреслила закономірності їх еволюції, криміналізації та призначення покарання; визначено спільні та відмінні риси воєнних злочинів у статутах міжнародних військових трибуналів, Римському статуті Міжнародного кримінального суду та кримінальному законодавстві України, що дало змогу визначити склад і види покарань; виокремлено відмінності у кваліфікації воєнних злочинів.

Крім того, за результатами проведеного автором порівняльно-правового аналізу притягнення до кримінальної відповідальності за воєнні злочини визначено засади розвитку кримінального законодавства України. Зокрема, запропоновано в межах оновлення Розділу XX Особливої частини Кримінального кодексу України імплементувати обґрунтовану модель кримінальної відповідальності за воєнні злочини.

Також варті уваги запропоновані автором практичні пропозиції для впровадження у діяльність судових та правоохоронних органів України на основі практики Міжнародного кримінального суду щодо притягнення до кримінальної відповідальності винних у вчиненні воєнних злочинів, що загалом сприятимуть удосконаленню їх діяльності.

Слід зазначити про удосконалення автором дефініції «воєнні злочини» в теорії кримінального права як грубе або серйозне порушення норм міжнародного гуманітарного права в контексті міжнародного збройного конфлікту і збройного конфлікту неміжнародного характеру, вчинення якого тягне за собою настання індивідуальної (командної) кримінальної відповідальності.

Окреслені наукові результати базуються на огляді сучасних теоретичних концепцій, а також на ретельному вивченні національного законодавства та міжнародно-правових актів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати дослідження становлять науково-теоретичний і практичний інтерес та можуть бути використані:

у законотворчій діяльності – під час удосконалення законодавства щодо кримінальної відповідальності за воєнні злочини в Україні;

у науково-дослідній сфері – для подальшого розроблення наукових проблем кримінально-правової протидії воєнним злочинам в Україні;

у правозастосовній діяльності – для розроблення пропозицій щодо внесення змін до законодавчих актів з питань притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення воєнних;

освітній діяльності – в освітньому процесі під час підготовки фахівців у галузі знань 08 Право, зокрема під час викладання навчальних дисциплін

«Актуальні проблеми міжнародного кримінального права», «Правова робота у Збройних Силах України», «Право збройних конфліктів».

Дотримання принципів академічної доброчесності. Дисертація та наукові публікації за темою дисертації виконані І.І. Васильцюном з дотриманням принципів академічної доброчесності: положення дисертації не містять текстових запозичень інших авторів без посилання на відповідні джерела.

Зауваження та рекомендації до дисертації. Незважаючи на те, що дисертація Васильцюна Івана Івановича виконана на достатньому науковому рівні, а висновки, пропозиції та рекомендації є обґрунтованими, окремі положення мають дискусійний характер, що потребують уточнення автором, зокрема:

1. виклад тексту підрозділів 1.1, 2.1, 2.2 розпочинається безпосередньо з цитування позицій інших науковців, замість викладення авторського вступу, в якому б варто було описати конкретне завдання етапу роботи або логічну прив'язку до попереднього матеріалу;

2. при розкритті питання щодо визначення поняття “воєнні злочини” здійснено ґрунтовну систематизацію поглядів інших науковців, які не завжди супроводжувалися авторською оцінкою;

3. визначене в роботі завдання щодо з'ясування об'єктивних та суб'єктивних ознак воєнних злочинів у Законі про кримінальну відповідальність не в повній мірі корелюється із назвою підрозділу 2.2 (Кримінальна відповідальність за воєнні злочини за Кримінальним кодексом України), який є ширшим за своєю суттю попри відповідність змісту зазначеного підрозділу заявленій назві.

Наведені зауваження мають характер наукової полеміки й не применшують теоретичної та практичної значущості роботи, яка є цілісним і завершеним дослідженням.

Загальний висновок. Дисертація на тему «Кримінальна відповідальність за воєнні злочини: порівняльно-правовий аналіз», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 «Право», відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 р. №759), Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Автор – Васильцон Іван Іванович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 «Право».

Начальник науково-дослідного відділу проблем наукової та науково-технічної діяльності науково-дослідного управління проблем розвитку військової освіти та науки Центру воєнно-стратегічних досліджень,

кандидат юридичних наук, старший дослідник

полковник

24 02 2026 року

Людмила ПРИПОЛОВА

Підпис начальника науково-дослідного відділу проблем наукової та науково-технічної діяльності науково-дослідного управління проблем розвитку військової освіти та науки Центру воєнно-стратегічних досліджень, кандидата юридичних наук, старшого дослідника, полковника Приполової Людмили Іванівни засвідчую:

Начальник управління адміністративного та інформаційно-організаційної роботи Національного університету оборони України

полковник

24 02 2026 року

Богдан БІЛЯВСЬКИЙ